

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїстики
Факультет № 6

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «**Основи національної безпеки**» обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (Правоохоронна діяльність)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30 серпня 2023 р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25 серпня 2023 р. № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29 серпня 2023 р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та поліціїсти
Протокол від 18 серпня 2023 року № 8

Розробник:

Професор кафедри правоохоронної діяльності та поліціїсти факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних
наук, професор Попова С.М.

Рецензенти:

1. Заступник начальника відділення поліції №3 Харківського районного управління поліції №1 ГУНП в Харківській області, доктор юридичних наук, снс Прокопенко О.Ю.
2. Доцент кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Казанчук І.Д.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 4 . Загальна кількість годин – 90 . Кількість тем – 7 .	26 – Цивільна безпека; 262 – Правоохоронна діяльність Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Навчальний курс – 1. Семестр – 1. Форма навчання – денна. Навчальний курс – 2. Семестр – 4. Форма навчання – заочна. Види контролю: <u>залік</u> .
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання Навчальний курс – 1: Лекції – 16; Семінарські заняття – 30; Самостійна робота – 44;	заочна форма навчання Навчальний курс – 2: Лекції – 6; Практичні заняття – 4; Самостійна робота – 110;	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи національної безпеки» є навчити здобувачів вищої освіти міжнародно-правовим стандартам прав людини у зовнішній політиці, чинному законодавству України в сфері національної безпеки тенденціям нормотворення у державній політиці, забезпеченню безпеки громадян та держави у цілому; ознайомити з юридичною практикою у сфері захисту прав людини, в т.ч. Європейського суду з прав людини.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Основи національної безпеки» є:

– знати сутність, напрями і засоби зовнішньої політики держави; сутність та

види міжнародних відносин; сутність та основні причини міжнародних конфліктів; поняття та структуру національної безпеки України; характеристику форм реалізації правової політики; напрями проведення правоохоронної політики; завдання, функції та роль Служби безпеки України у галузі міжнародного співробітництва; освоєння законодавчого забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави;

– розуміти правові основи організації та координації дій правоохоронних, правозахисних, судових органів, через які здійснюється державна політика у сфері правоохоронної діяльності. Вміти орієнтуватися у проблемах зовнішньої політики та національної безпеки тощо;

– упевнено застосувати понятійно-категоріальний апарат міжнародного права, процедури та форми реалізації протидії транснаціональній злочинності; юридичну практику для правозахисної і правозастосовної діяльності, в т.ч. правові позиції Міжнародних організацій та центрів, які ведуть боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю. Готувати необхідні процесуальні документи для реалізації та захисту прав людей у зовнішній політиці та міжнародній сфері.

Міждисциплінарні зв'язки: Теорія держави та права, Історія держави та права, Політологія, Міжнародне право, Адміністративне право, Адміністративна відповідальність, Кваліфікація адміністративних правопорушень, Економічна безпека держави, Військова адміністрація, Міжнародний захист прав людини та ін.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати: поняття та особливості зовнішньої політики, міжнародних відносин, а також основи національної безпеки України;

вміти: застосовувати понятійно-категоріальний апарат міжнародного права; визначати права й обов'язки суб'єктів міжнародних правовідносин; аналізувати процедури та форми реалізації зовнішньої політики; розкривати види й підстави юридичної відповідальності за порушення законодавства щодо зовнішньої політики та національної безпеки.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни		
Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми у сфері зовнішньої політики та міжнародних відносин, що передбачає застосування певних теорій та методів зовнішньої політики та національної безпеки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність до абстрактного, логічного, критичного мислення та встановлення взаємозв'язків між явищами та процесами

	ЗК-2	Здатність приймати управлінські й обґрунтовані рішення в складних і непередбачуваних умовах
	ЗК-3	Здатність удосконалювати й розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, уміння набувати нові знання, використовуючи сучасні інформаційні технології
	ЗК-4	Здатність до ділового спілкування рідною та іноземними мовами на високому професійному рівні, знання та розуміння юридичної термінології
	ЗК-5	Здатність до відповідальності за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди
	ЗК-6	Розуміння проблематики у питаннях професійної діяльності, усвідомлення соціальної значущості своєї майбутньої професії
	ЗК-7	Здатність до наукових досліджень на основі методології науки, психології та педагогіки
	ЗК-8	Здатність взаємодіяти з громадськістю
Фахові компетентності (ФК)	ФК-1	Усвідомлення зовнішньої політики держави та міжнародних відносин, визначення їх сутності, видів, принципів та суб'єктів.
	ФК-2	Здатність організовувати нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства у сфері зовнішньої політики та національної безпеки.
	ФК-3	Здатність професійно оперувати категоріально-понятійним апаратом зовнішньої політики та національної безпеки.
	ФК-4	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань та навичок у професійній діяльності.
	ФК-5	Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та

		узагальнювати правову інформацію з різних джерел.
	ФК-6	Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
	ФК-7	Здатність забезпечувати законність та правопорядок, безпеку особистості та суспільства, протидіяти нелегальній (незаконній) міграції, тероризму та торгівлі людьми.
	ФК-8	Здатність ефективно забезпечувати публічну безпеку та порядок.
	ФК-9	Здатність ефективно застосовувати сучасні техніку і технології захисту людини, матеріальних цінностей і суспільних відносин від проявів криміногенної обстановки та обґрунтовувати вибір засобів та систем захисту людини і суспільних відносин.
	ФК-10	Здатність визначати належні та придатні для юридичного аналізу факти.
	ФК-11	Здатність до аналізу та оцінки ризиків що впливають на вчинення адміністративних правопорушень та кримінальних злочинів (проступків).
	ФК-13	Здатність забезпечувати охорону об'єктів державної власності, державну охорону органів державної влади України та безпеку взятих під захист осіб, охорону фізичних осіб та об'єктів приватної і комунальної власності.
	ФК-14	Здатність до використання технічних приладів та спеціальних засобів, інформаційно-пошукових систем та баз даних.
	ФК-18	Здатність забезпечувати кібербезпеку, економічну та інформаційну безпеку держави, об'єктів критичної інфраструктури.
	ФК-20	Здатність вживати заходів з метою запобігання, виявлення та припинення

		адміністративних і кримінальних правопорушень, заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб та публічній безпеці.
--	--	--

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. Політика як суспільне явище та об'єкт дослідження.

Тема має дати вихідне уявлення щодо сучасної науки про політику. Основні етапи, особливості та характерні риси політичної думки. Схеми розвитку політичної сфери.

Політична сфера суспільства як об'єкт науки про політику. Держава як найважливіший політичний інститут. Предмет науки про політику.

Методологічний інструментарій оснащення політичної науки. Група загальнотеоретичних методів сучасної науки про політику: соціологічний, культурологічний, нормативний, функціональний, біхевіористський, структурно-функціональний, системний, інституціональний, антропологічний, психологічний, діяльнісний, критико-діалектичний, історичний, термінологічний підходи.

Функції науки про політику: гносеологічна, прогностична, інструментальна, ідеологічна. Завдання теоретичних досліджень політичного напрямку деяких країн.

Політика як суспільне явище, її сутність та особливості. Політична діяльність як складна форма людської діяльності. Розгалудження політики на політичні інтереси, відносини, організацію, свідомість, діяльність. Функції політики: основні та специфічні.

Основні елементи структури політики. Організаційна структура політики. Влада як центральний елемент структури політики. Суб'єкт і об'єкт політики. Чотири рівні суб'єктності у політиці. Первинний та вторинний суб'єкти політики.

Внутрішня і зовнішня галузі політики. Сфери політики: економічна, соціальна, національна, демографічна, духовно-культурна, екологічна тощо.

ТЕМА № 2. Зовнішня політика та міжнародні відносини.

Тема має за мету дати уявлення щодо поняття зовнішньої політики держави та міжнародних відносин, визначення їх сутності, видів, принципів та суб'єктів. Особлива увага приділяється міжнародним конфліктам, їх причинам, засобам та методам врегулювання.

Сутність, напрями і засоби зовнішньої політики держави. Структура та головні проблеми світової політики. Сутність міжнародних відносин, їх види: економічні, політичні, військові, ідеологічні, правові, дипломатичні. Розподіл за типами зони діяльності – глобальні, регіональні, двосторонні.

Національна держава як головний суб'єкт міжнародних відносин. Ієрархія держав на міжнародній арені. Основні функції держави при зовнішній політиці.

Сутність поняття «національний інтерес». Чотири види зовнішньої політики держав. Інші суб'єкти міжнародних відносин. Сутність міжнародних міжурядових організацій. Сутність та роль міждержавних неурядових організацій. Поняття міжнародних транснаціональних корпорацій.

Види суб'єктів міжнародних відносин: на всесвітні (МВФ, ООН) та регіональні (Рада Європи, Європейський Союз); високорозвинуті (США, Гонконг, Сінгапур, Канада), середньорозвинуті (країни Східної Європи і Латинської Америки) та слаборозвинуті, або бідні (країни СНД, Африки); дуже інтегровані (країни Європейського Союзу, які мають спільні представницькі та урядові структури, прямують до єдиної валютної та митної систем) та слабоінтегровані (країни СНД).

Основні принципи міжнародних відносин: сили і права. Чинники, що впливають на становище держави у системі міжнародних відносин. Військова могутність держави як вагомий показник її сили.

Принципи, у яких виражено сутність міжнародного порядку. Основні форми міжнародної взаємодії: співпраця, суперництво і конфлікт. Сутність та відмінність між поняттями «міжнародний порядок» і «світовий порядок».

Особливості сучасного етапу міжнародних відносин. Сутність та основні причини міжнародних конфліктів. Джерела й предмет суперечностей. Суб'єкти міжнародного конфлікту. Типологія конфліктів: міжнародна криза; конфлікти малої інтенсивності; тероризм; громадянська війна і революція, що набувають міжнародного характеру; війна та світова війна. Фази розвитку конфлікту. Шляхи урегулюванню міжнародних суперечностей і конфліктів.

Становлення України як суб'єкта міжнародних відносин. Зміни, які безпосередньо вплинули на міжнародний статус України. Перешкоди на шляху входження нашої держави в міжнародні структури. Проголошення принципів безядерності та позаблоковості. Чинники сучасного геополітичного становища України. Функції України у системі європейської безпеки й за її межами. Основні геополітичні пріоритети України.

ТЕМА № 3. Національна безпека України.

Мета теми полягає в тому, що на основі вивчення теорії національної безпеки ознайомитися з поняттям та структурою національної безпеки України, а також системою забезпечення національної безпеки України.

Національна безпека як окрема галузь політичної науки та політичної діяльності держави. Зміст категорій: безпека, національна безпека, національні інтереси, об'єкти національної безпеки, суб'єкти національної безпеки, чинники забезпечення безпеки, загрози, небезпека, система забезпечення національної безпеки, принципи національної безпеки, функції національної безпеки тощо. Основні об'єкти національної безпеки. Суб'єкти національної безпеки.

Основні види національної безпеки України: політична, економічна, державна, соціальна, інформаційна, науково-технологічна, екологічна, гуманітарна

та військова. Їх особливості.

Взаємодія національної безпеки України з міжнародною безпекою. Сутність та зміст міжнародної безпеки.

Національні інтереси як визначальні потреби суспільства (держави). Загрози національній безпеці і небезпека національним інтересам. Класифікація системи загроз і небезпек.

Загрози розвитку етнонаціональної сфери або етнонаціональній безпеці. Втілення апробованих принципів національної політики. Основні загрози національної безпеки України у військовій сфері. Група загроз загальноцивілізаційного характеру.

Чинники, що сприяють утвердженню ефективної сучасної системи національної безпеки. Визначення системи забезпечення національної безпеки. Законодавчо-правова основа забезпечення національної безпеки України.

Концепція національної безпеки України та її основні положення. Випадки запровадження надзвичайного і військового стану в Україні.

Поняття та функції загальної системи забезпечення національної безпеки України. Основні принципи забезпечення національної безпеки.

Напрямки діяльності державної політики національної безпеки в політичній, економічній, соціальній, інформаційній, науково-технічній, екологічній, етнонаціональній, військовій сферах.

Основні функції суб'єктів забезпечення національної безпеки України: українського народу; Верховної Ради України, Президента України; Кабінету Міністрів України; Міністерств, Служби безпеки України та інших центральних органів виконавчої влади; Конституційного Суду України; Судів загальної юрисдикції та Прокуратури України; Національного банку України.

Основні функції Ради національної безпеки і оборони України (РНБО).

Визначення та класифікація засобів забезпечення національної безпеки: матеріальні й духовні, насильницькі та ненасильницькі, військові та невійськові, прямі й непрямі (опосередковані), односторонні, двосторонні та багатосторонні. Сутність політичних засобів. Види чинників національної безпеки. Основні завдання забезпечення військової безпеки у мирний і військовий час.

Класифікація системи небезпек та загроз за ступенем можливої шкоди інтересам особи, суспільства та держави: небезпека, ризик, виклик, загроза.

ТЕМА № 4. Правова політика держави.

Мета теми полягає в ознайомленні з сутністю правової політики, суб'єктами правової політики, а також у визначенні основних форм реалізації правової політики

Сутність поняття «правової політики», її місце серед інших видів державної політики.

Стрижневі принципи правової політики. Структура правової політики, її напрями: зовнішній і внутрішній. Складові внутрішньої та зовнішньої правової

політики.

Основні методи і форми здійснення правової політики. Основні завдання правової політики сучасної України.

Основні аспекти й напрями політичної діяльності певних суб'єктів у галузі права, його творення, тлумачення, застосування, а саме: Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, депутатського корпусу, парламентських комітетів, наукових закладів, законодавчих (представницьких) та виконавчих органів тощо. Роль Міністерства юстиції в реалізації і формуванні державної правової політики. Правова політика політичних партій і суспільно-політичних рухів. Участь громадян у формуванні правової політики.

Характеристика форм реалізації правової політики в Україні: правотворча, правозахисна, правове забезпечення органів державної влади, доктринальна, правове виховання, розвиток юридичної науки.

ТЕМА № 5. Правоохоронна політика держави.

Мета теми полягає в ознайомленні з сутністю, особливостями та механізмами реалізації правоохоронної політики держави, а також з правоохоронними, правозахисними, судовими органами та визначити їх роль у реалізації державної правоохоронної політики.

Сутність державної правоохоронної політики держави, основні напрями її проведення, особливості та механізми реалізації. Сутність категорії «правова безпека». Розмежування понять «громадський порядок» та «громадська безпека».

Правові засади реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави.

Засоби, що використовують органи державного управління для забезпечення реалізації прав і свобод людини та громадянина, формування правової безпеки, громадської безпеки та громадського порядку. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері забезпечення прав і свобод громадян.

Гарантії (гарантованість) реалізації прав і свобод людини та громадянина як складова державної правоохоронної політики. Сутність поняття гарантованості. Нормативно-правові та інституційно-організаційні гарантії забезпечення прав і свобод громадян.

Повноваження Президента України, як гаранта прав і свобод людини та громадянина. Інститути, які забезпечують реалізацію громадянських прав і свобод, гарантують їх захист: інститут Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, Комітет Верховної Ради України з питань правової політики, правоохоронні, правозахисні органи, органи правосуддя.

Пріоритетні завдання правоохоронної діяльності. Система правоохоронних органів, які здійснюють правоохоронну діяльність держави.

Сутність поняття «ефективне правосуддя», «судова діяльність». Суб'єкти правозахисної діяльності: громадські організації (правозахисні організації,

об'єднання із захисту прав споживачів); підприємницькі структури (приватні підприємці, юридичні особи), що надають різноманітні юридичні послуги; державні органи (органи юстиції, Уповноважений ВР з прав людини тощо); адвокатура; нотаріат.

Основні чинники ефективності судової, правоохоронної та правозахисної діяльності, як складових внутрішньої державної політики. Основні форми координації правоохоронної діяльності.

Система правоохоронних, правозахисних органів та органів правосуддя, через які здійснюється державна політика у сфері правоохоронної діяльності. Міністерство внутрішніх справ (МВС України) як центральний орган, який здійснює державну правоохоронну політику. Його основні завдання та функції. Основні завдання та функції поліції у реалізації державної правоохоронної політики. Роль Прокуратури України у системі інституційно-організаційних гарантій прав і свобод громадян. Прокурорський нагляд. Служба безпеки України як державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України. Завдання та функції Служби безпеки України. Завдання та функції Державної податкової служби України.

Система правозахисних органів державної влади: інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Юстиція України; адвокатура; нотаріат. Основні завданнями та напрями їх діяльності. Характеристика системи судових органів.

ТЕМА № 6. Служба безпеки України у галузі міжнародного співробітництва.

Мета теми полягає в ознайомленні з поняттям та характеристикою Служби безпеки України, її завданнями, функціями та ролі у галузі міжнародного співробітництва.

Служба безпеки України в секторі безпеки держави. Визначення поняття «сектор безпеки», його структурні елементи. Механізм правового регулювання діяльності органів Служби безпеки України.

Функції органів Служби безпеки України. Система та структура Служби безпеки України. Адміністративно-правовий статус органів Служби безпеки України. Форми та методи управління в органах Служби безпеки України.

Сфери міжнародного співробітництва Служби безпеки України. Додержання міжнародних режимів експортного контролю товарів військового призначення та подвійного використання. Поглиблення двосторонніх контрактів зі спецслужбами та правоохоронними органами країн-членів. Створення механізму співробітництва державних органів у боротьбі з тероризмом. Подальша співпраця з міжнародними фінансовими установами.

Центр міжнародного співробітництва Служби безпеки України. Основні напрямки співпраці Служби безпеки України із спецслужбами та правоохоронними органами зарубіжних країн-партнерів. Антитерористичний центр при Службі

безпеки України. Співробітництво з НАТО у сфері протидії міжнародному тероризму. Двосторонній рівень співробітництва у боротьбі зі злочинністю, міждержавні й міжурядові двосторонні угоди. Проведення зовнішньої політики України з Європейським Союзом у сфері юстиції, свободи та безпеки. Боротьба служби безпеки України з транснаціональною організованою злочинністю.

ТЕМА № 7. Протидія транснаціональній злочинності в умовах глобалізації сучасного суспільства

Мета теми полягає в розумінні необхідності протидії транснаціональній злочинності та ознайомленні з міжнародними політико-правовими підставами протидії транснаціональній злочинності, а також у визначенні основних видів міжнародної злочинності та різнорівневого політичного впливу.

Посилення міжнародної злочинності як один із негативних наслідків глобалізації. Глобалізація як специфічне суспільно-політичне явище.

Причинно-наслідковий зв'язок між аспектами розвитку сучасного політичного та економічного життя громадян і процесами, які відбуваються у сфері правоохоронної діяльності.

Сутність та особливості транснаціональної організованої злочинності (ТОЗ). Важливі чинники, які сприяють розвитку ТОЗ: корупція, внутрішні конфлікти та протистояння, які наявні в певних країнах світу.

Найнебезпечніші транснаціональні злочини: незаконний обіг наркотиків; злочини, пов'язані з ядерними та радіоактивними речовинами; нелегальна контрабанда іммігрантів; торгівля людьми; злочини, пов'язані з автотранспортними засобами; тероризм; підробка грошових знаків та інших платіжних засобів; нелегальна діяльність, пов'язана з відмиванням грошей.

Сукупність зовнішніх (міжнародних) чинників та внутрішніх (національних) умов, що забезпечують наявність і подальшу трансформацію ТОЗ. Основні групи класифікації ТОЗ. Ефективні чинники подолання транснаціональної злочинності. Тактичні завдання боротьби зі транснаціональною злочинністю.

Міжнародні організації та центри, які ведуть боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю. Діяльність Інтерполу, його головні завдання й цілі. Функції Європолу. Завдання Бюро з координації боротьби з організованою злочинністю та іншими небезпечними злочинами на території СНД. Напрямки діяльності Міжнародного Антикримінального і Антитерористичного Комітету (МААК).

4. Структура навчальної дисципліни
4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)

Номер та найменування теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						
	Всього	з них:					Вид контролю
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1: Політика як суспільне явище та об’єкт дослідження.	12	2	4			6	Залік
Тема № 2:Зовнішня політика та міжнародні відносини.	12	2	4			6	
Тема № 3: Національна безпека України.	14	4	4			6	
Тема № 4: Правова політика держави.	12	2	4			6	
Тема № 5: Правоохоронна політика держави.	12	2	4			6	
Тема № 6: Служба безпеки України у галузі міжнародного співробітництва.	14	2	6			6	
Тема № 7: Протидія транснаціональній злочинності в умовах глобалізації сучасного суспільства.	14	2	4			8	
Всього за 4 семестр	90	16	30			44	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та найменування теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські	Практичні заняття	Лабораторні	Самостійна робота	
Тема № 1: Політика як суспільне явище та об'єкт дослідження.	9					20	Залік
Тема № 2:Зовнішня політика та міжнародні відносини.	7	2				20	
Тема № 3: Національна безпека України.	7	2		2		10	
Тема № 4: Правова політика держави.	7					10	
Тема № 5: Правоохоронна політика держави.	7					10	
Тема № 6: Служба безпеки України у галузі міжнародного співробітництва.	11					20	
Тема № 7: Протидія транснаціональній злочинності в умовах глобалізації сучасного суспільства.	9	2		2		20	
Всього за 4 семестр	120	6		4		110	

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни			Література:
		Тема № 1. Політика як суспільне явище та об'єкт дослідження.	
		Підготувати відповіді на запитання: 1. Предмет науки про політику. 2. Метод науки про політику. 3. Функції науки про політику. 4. Політика як суспільне явище. Підготувати реферати за темами:	Основна: 18, 22, 23, 26, 28, 42, 43, 45. Додаткова: 51, 53, 57, 60, 65.

		<ol style="list-style-type: none"> 1. Природні та соціальні елементи політики національної безпеки. 2. Чинники, які обумовлюють особливості політики національної безпеки України. 3. Використання математичних методів при аналізі політики національної безпеки. 4. Класичний реалізм, неореалізм, неолібералізм, неоідеалізм у контексті визначення цілей політики національної безпеки. 5. Повноваження суб'єктів державної політики національної безпеки України та організація їх взаємодії. 6. Концепція політичного реалізму щодо забезпечення національної безпеки. 	
		Тема № 2. Зовнішня політика та міжнародні відносини.	
		<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність та види міжнародних відносин та зовнішньої політика держави. 2. Принципи і суб'єкти міжнародних відносин та зовнішньої політика держави. 3. Поняття та причини врегулювання міжнародних конфліктів. 4. Засоби і методи врегулювання міжнародних конфліктів. 5. Значення та роль України в системі міжнародних відносин. 6. Вплив глобальних проблем безпеки на національну і міжнародну безпеку. <p>Підготувати реферати за темами:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародні організації в боротьбі за розв'язання глобальних проблем людства. 2. Україна як член ООН: історія і сучасні проблеми. 3. Україна і військово-політичні структури НАТО. 4. Україна в загальноєвропейському контексті. 5. Україна в системі міжнародних політичних організацій. 6. Майбутнє України в нових геополітичних реаліях. 7. Європейська інтеграція: проблеми та перспективи. 	<p>Основна: 18, 22, 23, 26, 28, 42, 43, 45.</p> <p>Додаткова: 51, 53, 57, 60, 65.</p>

		Тема № 3: Національна безпека України.	
		<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та особливості національної безпеки України. 2. Структура національної безпеки України. 3. Система забезпечення національної безпеки України. <p>Підготувати реферати за темами:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Національна безпека як мета та умова життєдіяльності соціальної системи. 2. Необхідні і достатні умови забезпечення національної безпеки. 3. Головна мета, структура та основні завдання складових системи забезпечення національної безпеки. 4. Особливості реформування сектору безпеки України. 5. Мета та завдання стратегічного планування забезпечення національної безпеки. 6. Стратегічний аналіз, як елемент стратегічного планування забезпечення національної безпеки. 7. Підготовка фахівців для сектору безпеки і оборони України з кібербезпеки. 	<p>Основна: 18, 22, 23, 26, 28, 42, 43, 45.</p> <p>Додаткова: 51, 53, 57, 60, 65.</p>
		Тема № 4: Правова політика держави.	
		<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність правової політики держави. 2. Суб'єкти правової політики держави. 3. Основні форми реалізації правової політики. <p>Підготувати реферати за темами:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Правова держава в історії політико-правової думки. 2. Поняття і основні риси правового статусу особи в правовій державі. 3. Основні форми й інститути демократії в Україні. 4. Проблема формування правової держави в Україні. 5. Вимоги до механізму правового регулювання в умовах демократичної правової держави. 6. Методи впливу неурядових дослідних організацій на політику держави. 	<p>Основна: 18, 22, 23, 26, 28, 42, 43, 45.</p> <p>Додаткова: 51, 53, 57, 60, 65.</p>

		7. Вплив інститутів громадянського суспільства на політику національної безпеки України.	
		Тема № 5.Правоохоронна політика держави.	
		Підготувати відповіді на запитання: 1. Сутність та особливості правоохоронної політики держави. 2. Механізми реалізації правоохоронної політики держави. 3. Правоохоронні й правозахисні органи та їх роль у реалізації державної правоохоронної політики. 4. Судові органи та їх роль у реалізації державної політики у сфері правоохорони. Підготувати реферати за темами: 1. Поняття та зміст правоохоронної функції сучасної правової держави. 2. Правоохоронна діяльність як динамічна складова правоохоронної системи суспільства. 3. Завдання та функції органів Національної поліції України. 4. Мета та порядок здійснення оборонного планування. 5. Основні підходи щодо забезпеченням оборонної достатності. 6. Функції та завдання органів військового управління.	Основна: 18, 22, 23, 26, 28, 42, 43, 45. Додаткова: 51, 53, 57, 60, 65.
		Тема № 6.Служба безпеки України у галузі міжнародного співробітництва	
		Підготувати відповіді на запитання: 1. Служба безпеки України в секторі безпеки держави. 2. Функції органів Служби безпеки України. 3. Система та структура Служби безпеки України. 4. Методи управління в органах Служби безпеки України. Підготувати реферати за темами: 1. Служба безпеки України як об'єкт державного управління. 2. Адміністративно-правовий статус органів Служби безпеки України.	Основна: 18, 22, 23, 26, 28, 42, 43, 45. Додаткова: 51, 53, 57, 60, 65.

		<p>3. Форми управління в Службі безпеки України.</p> <p>4. Взаємодія Служби безпеки України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадянськістю.</p> <p>5. Механізм правового регулювання діяльності органів Служби безпеки України.</p> <p>6. Ситуаційне та системне стратегічне управління у сфері національної безпеки.</p>	
		Тема № 7: Протидія транснаціональній злочинності в умовах глобалізації сучасного суспільства.	
		<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <p>1. Сутність та причини міжнародної злочинності, як негативного наслідку глобалізації суспільства</p> <p>2. Міжнародні політико-правові підстави протидії транснаціональній злочинності.</p> <p>3. Основні види міжнародної злочинності, їх витоки та різномірний політичний вплив.</p> <p>4. Компетенції та завдання поліції, інших правоохоронних органів України у протидії міжнародній злочинності.</p> <p>Підготувати реферати за темами:</p> <p>1. Терор і тероризм як форми соціального насильства.</p> <p>2. Міжнародний тероризм, як інструмент глобальної політики.</p> <p>3. Масштаби поширеності корупції та результати боротьби з нею.</p> <p>4. Характеристика сучасного глобального воєнного стратегічного простору.</p> <p>5. Джерела можливих загроз воєнній безпеці України.</p> <p>6. Правові засади та особливості формування державної політики України щодо забезпечення воєнної безпеки.</p> <p>7. Міжнародні аспекти кібербезпеки в умовах глобалізації.</p>	<p>Основна: 18, 22, 23, 26, 28, 42, 43, 45.</p> <p>Додаткова: 51, 53, 57, 60, 65.</p>

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Природні та соціальні елементи політики національної безпеки.
2. Чинники, які обумовлюють особливості політики національної безпеки України.
3. Використання математичних методів при аналізі політики національної безпеки.
4. Класичний реалізм, неореалізм, неолібералізм, неоідеалізм у контексті визначення цілей політики національної безпеки.
5. Терор і тероризм як форми соціального насильства.
6. Міжнародний тероризм, як інструмент глобальної політики.
7. Правова держава в історії політико-правової думки.
8. Поняття і основні риси правового статусу особи в правовій державі.
9. Основні форми й інститути демократії в Україні.
10. Проблема формування правової держави в Україні.
11. Вимоги до механізму правового регулювання в умовах демократичної правової держави.
12. Поняття та зміст правоохоронної функції сучасної правової держави.
13. Правоохоронна діяльність як динамічна складова правоохоронної системи суспільства.
14. Повноваження суб'єктів державної політики національної безпеки України та організація їх взаємодії.
15. Методи впливу неурядових дослідних організацій на політику держави.
16. Вплив інститутів громадянського суспільства на політику національної безпеки України.
17. Міжнародні організації в боротьбі за розв'язання глобальних проблем людства.
18. Україна як член ООН: історія і сучасні проблеми.
19. Україна і військово-політичні структури НАТО.
20. Україна в загальноєвропейському контексті.
21. Україна в системі міжнародних політичних організацій.
22. Майбутнє України в нових геополітичних реаліях.
23. Європейська інтеграція: проблеми та перспективи.
24. Інституційні особливості формування загальноєвропейської політики у сфері безпеки та оборони після закінчення «холодної війни».
25. Суть ідеї чотирьох «кілець безпеки» у концепціях безпеки країн-членів ЄС.
26. Стан демократичного цивільного контролю за сектором безпеки в Україні у контексті європейського досвіду.
27. Європейські стандарти щодо парламентського контролю за діяльністю у сфері безпеки.

28. Масштаби поширеності корупції та результати боротьби з нею в Україні.
29. Об'єктивно-суб'єктивна сутність понять «небезпека» та «безпека».
30. Уявлення про безпеку людини в класичній філософії та філософії постмодерну.
31. Принципи отримання наукових знань про «безпеку» соціальних систем.
32. Рівні порядку (організації) соціальної системи, які визначають її стабільність.
33. Роль національних цінностей у забезпеченні безпеки соціальної системи.
34. Завдання, структура та взаємодія соціальних механізмів при забезпеченні безпеки суспільства.
35. Передумови формування інституційно-цивілізаційного підходу щодо забезпечення національної безпеки.
36. Існуючі підходи щодо визначення поняття «національні інтереси».
37. Націоналізм, як суспільно-політичне явище у процесі забезпечення національної безпеки.
38. Діалектична єдність складових національної безпеки та їх пріоритетність.
39. Національна безпека як мета та умова життєдіяльності соціальної системи.
40. Ризик, як міра небезпеки національному інтересу (національній безпеці).
41. Умови формування національних цінностей України.
42. Концепція політичного реалізму щодо забезпечення національної безпеки.
43. Сучасні тенденції розвитку земної цивілізації.
44. Вплив глобальних проблем безпеки на національну і міжнародну безпеку.
45. Геополітичний аспект підходу щодо забезпечення національної безпеки.
46. Геополітичні та геоекономічні зміни, як чинники національної безпеки.
47. Необхідні і достатні умови забезпечення національної безпеки, як функція потенціалу системи забезпечення національної безпеки.
48. Структура та мета розробки Паспортів загроз національній безпеці.
49. Головна мета, структура та основні завдання складових системи забезпечення національної безпеки.
50. Особливості реформування сектору безпеки України.
51. Основні підходи щодо забезпеченням оборонної достатності.
52. Закономірності та принципи, які характерні для державного управління національною безпекою.
53. Застосування системного підходу та системного аналізу у процесі

державного управління національною безпекою.

54. Рівні соціальної напруженості, як індикатор загроз безпеці людини і суспільства.

55. Принципи побудови та механізм функціонування системи формування та узгодження соціальних інтересів.

56. Принципи організації державного управління національною безпекою в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного стану.

57. Взаємозв'язок концепцій, доктрин та стратегій з питань забезпечення національної безпеки.

58. Ситуаційне та системне стратегічне управління у сфері національної безпеки.

59. Особливості організації та функціонування Ситуаційних центрів.

60. Оцінка наявного потенціалу системи забезпечення національної безпеки у контексті допустимих і недопустимих (критичних) втрат для держави.

61. Мета та завдання стратегічного планування забезпечення національної безпеки.

62. Чинники формування понятійно-категорійного апарату стратегічного планування.

63. Стратегічний аналіз, як елемент стратегічного планування забезпечення національної безпеки.

64. Причини виникнення невизначеності при стратегічному плануванні національної безпеки.

65. Конфлікти, як чинник впливу на прийняття управлінських рішень у процесі стратегічного планування забезпечення національної безпеки.

66. Завдання та функції органів Національної поліції України.

67. Служба безпеки України як об'єкт державного управління.

68. Адміністративно-правовий статус органів Служби безпеки України.

69. Форми управління в Службі безпеки України.

70. Взаємодія Служби безпеки України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю.

71. Механізм правового регулювання діяльності органів Служби безпеки України.

72. Функції та завдання органів військового управління.

73. «Європейська ідентичність» у сфері безпеки й оборони.

74. Мета та порядок здійснення оборонного планування.

75. Характеристика сучасного глобального воєнного стратегічного простору.

76. Джерела можливих загроз воєнній безпеці України.

77. Правові засади та особливості формування державної політики України щодо забезпечення воєнної безпеки.

78. Суть та недоліки статично-описових підходів щодо розробки стратегій забезпечення національної безпеки.

79. Етапи розробки оптимального варіанта стратегії національної безпеки.
80. Міжнародні аспекти кібербезпеки в умовах глобалізації.

5.1.2. Теми курсових робіт

Немає

5.1.3. Теми наукових робіт

Немає

6. Методи навчання

Мультимедійні лекції.

Практичні заняття з виконанням схематичних завдань та використанням веб-квестів.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення наукової літератури за темою.

Індивідуальна робота передбачає конспектування лекцій та самостійне опрацювання лекційного матеріалу за власним конспектом лекцій; підготовка до практичних занять; підготовка тематичних повідомлень; вирішення творчих практичних завдань; виконання наукових робіт у вигляді рефератів.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

Контрольні питання, що виносяться на складання підсумкового контролю:

1. Які науки висвітлюють проблеми політики?
2. Що заважало становленню політології як науки і як навчальної дисципліни до 1948р.?
3. Що відрізняє політологію від історії (правознавства, філософії, соціології, релігієзнавства)?
4. Коли організаційно визначилася наука про політику?
5. Які труднощі об'єктивного змісту виникли перед політичною наукою в середині ХХ ст.?
6. Що вивчає політологія?
7. Назвіть структурні складові політологи.
8. Розкрийте зміст практичного й аналітичного напрямків дослідження політики.
9. У чому зміст історичного (термінологічного, структурно-функціонального) методів дослідження політики)?
10. Розкрийте зміст гносеологічної (інструментальної, прогностичної, ідеологічної) функції політології.

11. Як історично відбувалося визначення політичної сфери з-посеред інших сфер суспільного життя людей?
12. У чому полягає зміст «мистецтва політики»?
13. Що таке політика?
14. Розкрийте зміст політики як сфери суспільної діяльності людей.
15. Визначте зміст складового елементу політики: політична організація (політичні відносини, політична свідомість).
16. У чому полягає зміст поняття «об'єкт» («суб'єкт», «засоби») політики?
17. Чому в діалектичній єдності "політика – економіка" визначальну роль відіграє економіка?
18. Як співвідносяться сила, мораль, право як засоби політики?
19. У яких ситуаціях людина стає суб'єктом політики?
20. Які рівні суб'єктності визначено у політиці?
21. Назвіть сфери політики.
22. Яку роль відіграє політологія у житті суспільства?
23. Розкрийте зміст інструментальної (прогностичної, ідеологічної) функції політологів.
24. За яких умов політика може бути моральною, а за яких – аморальною?
25. З якою метою в Україні впроваджено курс політології?
26. Яким є майбутнє політичної науки в Україні?
27. Сформулюйте визначення наукових категорій «міжнародні відносини», «зовнішня політика».
28. Розкрийте ієрархію держав на міжнародній арені.
29. Визначте головний зміст зовнішньої політики держав.
30. Назвіть види зовнішньої політики держав.
31. У чому зміст понять: «агресивна політика», «активна політика», «пасивна політика», «консервативна політика»?
32. Які причини спричиняють виникнення суперечностей у міжнародних відносинах?
33. Назвіть найважливіші виміри сили суб'єкта міжнародних відносин.
34. Назвіть джерела суперечностей сучасних міжнародних конфліктів.
35. Чому на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин військова сила не є істотним параметром вимірювання сили?
36. Що ви розумієте під поняттям «національні інтереси»?
37. Чому наші сусіди – країни Центрально-Східної Європи – мають значні переваги у реформуванні суспільства над Україною?
38. Чи може бути розвинутою державою Україна, якщо вона надасть перевагу інтеграції лише в якомусь одному напрямі (східному, західному тощо)?
39. Яким документом Україну вперше внесено в міжнародні відносини як повноцінного і рівноправного суб'єкта?
40. Які ознаки, на Вашу думку, визначають міжнародну суб'єктність України як суверенної держави?

41. Назвіть головні напрямки української зовнішньої політики.
42. Назвіть і розкрийте зміст чотирьох функцій української зовнішньої політики на сучасному етапі.
43. Розкрийте зміст понять «безпека» та «національна безпека».
44. Назвіть та охарактеризуйте об'єкти й суб'єкти національної безпеки.
45. На які види за суспільними сферами функціонування поділяють національну безпеку України?
46. Розкрийте зміст і типологію національного інтересу.
47. Які Ви можете виділити загрози для національної безпеки України?
48. Охарактеризуйте законодавчо-правову основу забезпечення національної безпеки України.
49. Назвіть основні принципи та функції системи забезпечення національної безпеки в усіх сферах її діяльності.
50. Розкрийте структуру політичних засобів забезпечення національної безпеки.
51. Що таке правова політика?
52. Дайте загальну характеристику правовій політиці.
53. Назвіть характерні ознаки й принципи правової політики.
54. Розкрийте форми реалізації правової політики.
55. Охарактеризуйте суб'єкти правової політики.
56. Визначте сутність, правову основу та засоби реалізації державної правоохоронної політики.
57. Дайте порівняльну характеристику нормативно-правових та інституційно-організаційних гарантій забезпечення прав і свобод громадян.
58. Проаналізуйте сутність, завдання, принципи здійснення правоохоронної діяльності та назвіть правоохоронні органи України.
59. Дайте загальну характеристику правозахисної діяльності та правосуддя як невід'ємних атрибутів демократичної правової держави.
60. На яких засадах ґрунтується взаємодія (координація) правоохоронної діяльності між окремими органами?
61. Яке призначення, завдання, засади функціонування Міністерства внутрішніх справ?
62. Дайте загальну характеристику сфері компетенції поліції України, Прокуратури України, Служби безпеки України.
63. Охарактеризуйте систему правозахисних органів державної влади України.
64. У чому полягають особливості діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини?
65. Проаналізуйте особливості діяльності, принципи функціонування та повноваження органів юстиції.
66. На яких засадах ґрунтується функціонування інституту адвокатури та інституту нотаріату в Україні?

67. Охарактеризуйте механізми реалізації правоохоронної функції держави через систему судових органів.
68. Яку роль відіграють громадські об'єднання у сфері захисту прав і свобод громадян?
69. Охарактеризуйте Службу безпеки України в секторі безпеки держави.
70. Дайте визначення поняття «сектор безпеки», які його структурні елементи?
71. Розкрийте механізм правового регулювання діяльності органів Служби безпеки України.
72. Назвіть та охарактеризуйте функції органів Служби безпеки України.
73. Визначте систему та структуру Служби безпеки України.
74. Розкрийте адміністративно-правовий статус органів Служби безпеки України.
75. Визначте форми та методи управління в органах Служби безпеки України.
76. Які особливості управління Службою безпеки України у галузі міжнародного співробітництва?
77. Назвіть та охарактеризуйте властиві для сучасної світової спільноти процеси, які реально впливають на розвиток транснаціональної злочинності.
78. Який злочин, відповідно до міжнародних та національних правових норм, можна трактувати як транснаціональний?
79. Назвіть основні документи ООН, які регулюють протидію світового співтовариства транснаціональній організованій злочинності.
80. Що Ви знаєте про історію створення та сучасний стан діяльності Інтерполу? Як українські правоохоронні структури співпрацюють з цією організацією?
81. Назвіть основні міжнародні правоохоронні організації, котрі координують співпрацю світового співтовариства проти транснаціональної організованої злочинності.
82. Дайте характеристику основним різновидам транснаціональних злочинів. Як правоохоронні органи України протидіють їм?

8.Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти з навчальної дисципліни

Контрольні заходи включають у себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських,

практичних та лабораторних занять і має за мету перевірку засвоєння знань, умінь і навичок здобувачем вищої освіти з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботи виставляються в журнали обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів вищої освіти в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у вигляді, передбаченому в робочій програмі навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Результат навчальних занять за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок під час навчальних занять протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Результат самостійної роботи за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок з самостійної роботи, отриманих протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Здобувач вищої освіти, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\frac{\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)}}{\left(\frac{\text{Результат навчальних занять за семестр}}{\text{Результат самостійної роботи за семестр}} + 1 \right)} \cdot 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів вищої освіти, залікових книжках. **Присутність здобувачів вищої освіти на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку), з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів вищої освіти, становить – **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

Підсумкові бали навчальної дисципліни	Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)	Кількість балів за підсумковим контролем
--	---	---

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю отримав оцінку «незадовільно», складає підсумковий контроль (екзамен, залік) повторно. Повторне складання підсумкового контролю (екзамену, заліку) допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни, у тому числі один раз – викладачеві, а другий – комісії, що створюється навчально-науковими інститутами (факультетами). Незадовільні оцінки виставляються тільки в відомостях обліку успішності. Здобувачам вищої освіти, які отримали не більше як дві незадовільні оцінки (нижче ніж 60 балів) з навчальної дисципліни, можуть бути встановлені різні строки ліквідації академічної заборгованості, але не пізніше як за день до фактичного початку навчальних занять у наступному семестрі. Здобувачі вищої освіти, які не ліквідували академічну заборгованість у встановлений термін, відраховуються з Університету. Особи, які одержали більше двох незадовільних оцінок (нижче ніж 60 балів) за підсумковими результатами вивчення навчальних дисциплін з урахуванням підсумкового контролю, відраховуються з Університету.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим

контролем у формі підсумкового контролю (екзамену чи заліку), то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

<i>Підсумкові бали навчальної дисципліни</i>	<i>Підсумкові бали за поточний семестр</i>	<i>Підсумкові бали за попередній семестр</i>	2
---	---	---	----------

Оцінювання здобувачів вищої освіти під час поточного контролю (*робота на семінарських, практичних, лабораторних та інших аудиторних заняттях, самостійна робота, виконання індивідуальних творчих завдань*) та підсумкового контролю визначені Кафедрою, зокрема щодо засвоєння змісту навчальної дисципліни, а саме: кількість оцінок, яку він повинен отримати під час аудиторної роботи, самостійної роботи.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ			
Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (залік).			
<i>Підсумкові бали навчальної дисципліни = Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем) + Кількість балів за підсумковим контролем</i>			
ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які
80-84			

			передбачені програмою навчання, виконані якість виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимальною, робота з двома-трьома незначними помилками
75-79		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу засвоєний ЦІЛКОМ, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі вати завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчати навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			
60-64			
40-59	Незадовільно («не зараховано»)	E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи несформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них: оцінена числом балів, близьким до мінімального, роботам що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
21-40			
		FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного

			складання), робота, що потребує доробки
1-20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, додаткова), нормативно-правові акти, інформаційні ресурси в мережі Інтернет

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>
2. Про боротьбу з тероризмом: закон України від 28 квітня 2020 року № 638-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>
3. Про державну таємницю: закон України від 13 лютого 2020 року № 3855-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
4. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: закон України від 3 березня 2022 року № 2114-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>
5. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: закон України від 08 липня 2018 року № 2411-VI // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
6. Про Збройні Сили України: закон України від 27 березня 2020 року № 1934-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>
7. Про національну безпеку України: закон України від 15 березня 2020 року № 2469-VIII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
8. Про оборону України: закон України від 27 березня 2020 № 1932-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
9. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: закон України від 5 січня 2017 року № 3341-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>
10. Про Раду національної безпеки і оборони України: закон України від 11 січня 2019 року № 183/98-ВР // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>
11. Про Службу безпеки України: закон України від 28 квітня 2020 року №

2229-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>

12. Доктрина інформаційної безпеки України: Указ Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>

13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України». Стратегія воєнної безпеки України «ВОЄННА БЕЗПЕКА – ВСЕОХОПЛЮЮЧА ОБОРОНА». Указ Президента України від 25 березня 2021 року, №121/2021 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>

14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Стратегія національної безпеки України «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – БЕЗПЕКА КРАЇНИ»: указ Президента України від 14 вересня 2020 року, № 392/2020 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки». Стратегія забезпечення державної безпеки: указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>

16. Про Національне центральне бюро Інтерполу: постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2017 року № 220-93-п // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-93-%D0%BF>

17. Візія Генерального штабу ЗС України щодо розвитку Збройних Сил України на найближчі 10 років // URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2020/01/11/viziya-generalnogo-shtabu-zs-ukraini-shhodo-rozvitku-zbrojnih-sil-ukraini-na-najblizhchi-10-rokiv>

Основна література:

18. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія / В. О. Антонов; наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с. ISBN 978-617-7397-45-7. Монографія // URL: http://idpnan.org.ua/files/antonov-v.o.-konstitutsiyno-pravovi-zasadinatsionalnoyi-bezpeki-ukrayini-_d_.pdf

19. Бандурка О. М. Інтерпол: міжнародна організація кримінальної поліції. – Х.: Основа, 2013. – 324 с.

20. Боротьба з тероризмом / В. А. Ліпкан, Д. Й. Никифорчук, М. М. Руденко. – К.: Знання України, 2012. – 254 с.

21. Гель А. П. Правоохоронні органи України: Курс лекцій / А. П. Гель, Г. С. Семаков, Д. П. Цвігун. – К.: МАУП, 2010. – 240 с.

22. Глобальна та національна безпека: підручник / за заг. ред. Г. П. Ситника, Ю. В. Ковбасюка. К.: НАДУ, 2016. 1133 с. // URL: https://duikt.edu.ua/uploads/1_330_42449633.pdf

23. Екологічна безпека України: Навчальний посібник / М. І. Хилько. – К., 2017. – 266 с. // URL: <http://www.philosophy.univ.kiev.ua/uploads/editor/Files/>

[Vykladachi/Hylko/%D0%A5%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BE%20%D0%9C.%D0%86.%20%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.%20%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87.%20%D0%BF%D0%BE%D1%81..pdf](https://maup.com.ua/assets/files/kafedra/nacbezpeka/zabezpechennya-nacionalnoi-bezpeki-1.pdf)

24. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки: монографія / О.М. Головченко. Одеса: Букаєв В.В. 2018. – 399с.

25. Данільян О. Г., Дзюбань О. Панов М. /. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації: Навч. посіб. – Х.: Фоліо, 2012. – 285 с.

26. Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України: навчальний посібник: у 2-х ч.: Ч. I / В. А. Омельчук, М. П. Стрельбицький, С. Г. Гордієнко та ін.; за заг. ред. А. М. Кислого і М. П. Стрельбицького. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 304 с. // URL: <https://maup.com.ua/assets/files/kafedra/nacbezpeka/zabezpechennya-nacionalnoi-bezpeki-1.pdf>

27. Законодавство України про судову і правоохоронну діяльність: Збірник нормативних актів / Відп. ред. В. С. Стефанюк. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 352 с.

28. Зовнішня політика та національна безпека України: документи і матеріали 2014-2022 рр. : навчальний посібник-хрестоматія / уклад. і коментар: І. В. Артёмов; рец.: О. М. Руденко, І. Я. Тодоров. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2023. 380 с. // URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/50573/1/%d0%97%d0%be%d0%b2%d0%bd%d1%96%d1%88%d0%bd%d1%8f%20%d0%bf%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%b0_%d0%b4%d1%80%d1%83%d0%ba.pdf

29. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 336 с.

30. Кудрявченко А. І. Геополітика: Підручник / А. І. Кудрявченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. – К.: МАУП, 2014. – 296 с.

31. Мала енциклопедія етнодержавознавства / За ред. Ю. ї. Римаренка. – К., 2016. – 942 с.

32. Мальський З., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин: Підр. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Кобза, 2013. – 527 с.

33. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: Монографія. – К.: Алерта, КНТ, Центр навчальної літератури, 2018. – 472 с.

34. Олуйко В. М. Парламентське право України: проблеми теорії та практики. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 216 с.

35. Основи політичної науки: Курс лекцій / За ред. Б. Кухти. – Л.: Кальварія, 2016. – 238 с.

36. Політологічний енциклопедичний словник. – К.: Генеза, 2017. – 400 с.

37. Політологія: Академічний курс: Підр. для студ. юрид. спец. вищ. навч.

закл. / М. І. Панов (керівн. автор, кол.), Л. М. Герасіна, В. С. Журавський та ін. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2016. – 520 с.

38. Пономарьов С.П. Правоохоронна функція Служби безпеки України: монографія / С.П. Пономарьов. – Харків: Золота миля, 2014. – 248 с.

39. Потульницький В. Історія української політології (Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці). – К.: Либідь, 2012. – 232 с.

40. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи: сутність, стан, проблеми: Монографія. – К., 2015. – 168 с.

41. Рябов С. Г. Політичні вибори: Навч. посіб. – К.: Тандем, 2018. – 96 с.

42. Світова гібридна війна: український фронт / За заг. ред. В. П. Горбуліна. Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: НІСД, 2017. – 496 с. // URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013707>

43. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): Підручник К.: НАДУ, 2012. 544 с. // URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/Derzhavne-upravlinnya-u-sferi-natsionalnoyi-bezpeki.pdf>

44. Словник-довідник політологічних термінів / За ред. М. П. Гетьманчука. – Л.: Військовий інститут, 2016. – 228 с.

45. Смолянчук В.Ф. Національна безпека незалежної України: досягнення сутності. Журнал «Політичні дослідження». №1. – 2021. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. // URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06/smoliانيuk_natsionalna.pdf

46. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Підруч. / О. С. Захарова, В. С. Ковальський, В. С. Лукомський та ін.; Відп. ред. В. Малярєнко. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 352 с.

47. Сухонос В. В., Звірко О. Є., Грицаєнко Л. Р. Прокуратура України у схемах, таблицях і діаграмах: Навч. посіб. / За заг. ред. В. В. Сухоноса. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2016. – 256 с.

48. Тищенко М.М. Військова адміністрація: навч. посіб. / М.М. Тищенко, В.В. Богуцький, Є.І.Григоренко; за заг.ред. проф.. М.М, Тищенка. – Х.: Право, 2013. – 304 с.

49. Хто є хто в європейській та американській політичній науці: Малий політологічний словник / За ред. Б. Кухти. – Л.: Кальварія, 2017. – 277 с.

50. Юридична енциклопедія / Відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К.: Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2020 – 2021. – Т. 1 – 5.

Додаткова література:

51. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України у 2021 році. // URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/00/95/25/4d9f69fc6e5c6605b334c09fecad60_1603202563.pdf

52. Арєнд Х. Джерела тоталітаризму. – К.: Дух і літера, 2012. – 539 с.

53. Бегма В.М., Свергунов О.О. Концептуальні засади стратегій інвестиційно-іноваційного розвитку оборонно-промислових комплексів держав. Досвід для України: аналіт. доп. / В. М. Бегма, О. О. Свергунов. – Київ : НІСД, 2019. – 64 с. // URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-07/Dopovid_Begma_druk.pdf
54. Бжезінський З. Великая шахова дошка // Філософія політики: Хрестоматія: У 4 т. – К.: Знання України, 2013. – С. 80 – 112.
55. Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті. – К.: «Києво-Могилянська академія», 2016. – 102 с.
56. Варзар І.М. Політична етнологія як наука. – К.: Школяр, 2014. – 224 с.
57. Глен Грант та Іраклій Джанашия. Стратегія національної безпеки України. Доповідь. 2019. // URL: <https://www.slideshare.net/UIFuture/ss-197363629>
58. Головатий М. Ф. Мистецтво політичної діяльності: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2012. – 176 с.
59. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. – К.: Знання, 2011. – 48 с.
60. Каріх І.В. Інституційно-правові засади політики національної безпеки в гуманітарній сфері / Дисертація на здобуття к.п.н. // URL: http://old2.niss.gov.ua/public/File/2019_01_17/dis_Karikh.pdf
61. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму. – К.: Либідь, 2019. – 352 с.
62. Киссинджер Г. Новый мировой порядок // Філософія політики: Хрестоматія: У 4 т. – К.: Знання України, 2013. – С. 29 – 80.
63. Колодій А. На шляху до громадянського суспільства. – Л.: Червона калина, 2012. – 276 с.
64. Колодій А. Нація як суб'єкт політики. – Л.: Кальварія, 2017. – 55 с.
65. Криштанович М.Ф. Механізми державної політики України щодо забезпечення національної безпеки / Публічне управління та митне адміністрування, № 3 (22), 2019. // URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/3/31.pdf>
66. Кухта Б. Політична влада та рішення. – Л.: ЦПД, 2016. – 240 с.
67. Механізм забезпечення податкової самодостатності: монографія / [Колектив авторів] за наук. ред. Т.В.Калінеску. / Луганськ: вид-во СЛУ ім. В.Даля, 2011. – 247 с.
68. Національна економіка [текст]: навч. посіб.:/ За заг. ред. Носової О.В. / К.: Центр учбової літератури, 2013. – 512 с.
69. Податкова політика: стратегія соціального розвитку: монографія / [колектив авторів] за наук. ред. Т.В.Калінеску. / Луганськ: вид-во СЛУ ім. В.Даля, 2013. – 256 с.
70. Потульницький В. Теорія української політології: Курс лекцій. – К.: Либідь, 2013. – 192 с.
71. Ребет Л. Теорія нації. – Л.: Державність, 2017. – 190 с.
72. Рябов С. Політологічна теорія держави. – К.: КНЕУ, 2016. – 201 с.
73. Сміт Е. Національна ідентичність: пер. з англ. – К.: Основи, 2016. – 224 с.

74. Смолянчук В. Військова могутність України: теоретико-методологічні засади формування і розвитку. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2020. – 448 с.
75. Тимошенко В. А. Наркобізнес: національна та міжнародна протидія новим викликам: Монографія. – К., 2016. – 456с.
76. Фуллер Лон Л. Мораль права / Пер. з англ. Н. Комарова. – К., 2019.
77. Шведа Ю. Р, Теорія політичних партій і партійних систем: Навч. посіб. – Л.: Тріада плюс, 2014. – 528 с.
78. Harrison G. Corruption, Development Theory, Social Change // Contemporary Politics. – Sep. 2019. – V. 5. – #3. – P. 210 – 224.
79. Human Trafficking in Europe: an Economic Perspective by Gijsbert Van Liemt International Labour Organisation. – Geneva. – June, 2014.
80. Patterns of Global Terrorism. – 2003. Released by the Office of the Coordinator for Counterterrorism. // URL: [http:// globalsecurity.org/security/library/ report/2014](http://globalsecurity.org/security/library/report/2014).

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет:

81. Пошукова система Google Академія (GoogleScholar).
<http://scholar.google.com>
82. Сайт «Brain Maps». <http://brain-maps.org>
83. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
<http://www.nbuv.gov.ua>
84. <http://www.rada.kiev.ua> – Верховна Рада України
85. <http://www.guds.gov.ua> – Головне управління державної служби України
86. <http://www.kmu.gov.ua> – Кабінет Міністрів України
87. <http://www.nau.kiev.ua> – Нормативні акти України
88. www.vasu.gov.ua – Вищий адміністративний суд України
89. www.reyestr.court.gov.ua – Єдиний державний реєстр судових рішень.